HOTĂRÂREA CURȚII (Camera a doua)

17 iulie 2008 *

În cauza C-347/06,

având ca obiect o cerere de pronunțare a unei hotărâri preliminare formulată în temeiul articolului 234 CE de Tribunale amministrativo regionale per la Lombardia (Italia), prin decizia din 23 mai 2006, primită de Curte la 17 august 2006, în procedura

ASM Brescia SpA

împotriva

Comune di Rodengo Saiano,

cu participarea:

Anigas — Associazione Nazionale Industriali del Gas,

* Limba de procedură: italiana.

CURTEA (Camera a doua),

compusă din domnul C. W. A. Timmermans, președinte de cameră, domnii J. Makarczyk, P. Kūris, J.-C. Bonichot (raportor) și doamna C. Toader, judecători

avocat general: domnul M. Poiares Maduro,
grefier: domnul B. Fülöp, administrator,

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 21 februarie 2008,

luând în considerare observațiile prezentate:

— pentru ASM Brescia SpA, de V. Salvadori, A. Salvadori, G. Caia și N. Aicardi, avvocati;

— pentru Anigas — Associazione Nazionale Industriali del Gas, de M. Zoppolato și D. Gazzola, avvocati;

— pentru Comisia Comunităților Europene, de domnii X. Lewis, B. Schima și de doamna D. Recchia, în calitate de agenți,

după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 24 aprilie 2008,

pronunță prezenta

Hotărâre

1 Cererea de pronunțare a unei hotărâri preliminare privește interpretarea articolelor 10 CE, 43 CE, 49 CE și a articolului 86 alineatul (1) CE, a principiilor egalității de tratament, nediscriminării, transparenței și proporționalității, precum și a Directivei 2003/55/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 26 iunie 2003 privind normele comune pentru piața internă în sectorul gazelor naturale și de abrogare a Directivei 98/30/CE (JO L 176, p. 57, Ediție specială, 12/vol. 2, p. 80).

2 Această cerere a fost formulată în cadrul unui litigiu între ASM Brescia SpA (denumită în continuare „ASM Brescia"), pe de o parte, și Comune di Rodengo Saiano, pe de altă parte, având ca obiect Hotărârea nr. 19 din 19 iulie 2005 a Consiliului municipal al acestei comune, prin care se confirmă că termenul de încetare a concesiunii pe care a acordat-o în favoarea ASM Brescia pentru serviciul de distribuție a gazelor naturale pe teritoriul său este 31 decembrie 2005.

Cadrul juridic

Dreptul comunitar

3 Considerentul (4) al Directivei 2003/55 prevede:

„Libertățile pe care tratatul le garantează cetățenilor europeni – libera circulație a mărfurilor, libertatea de a presta servicii și libertatea de stabilire – sunt posibile numai într-o piață complet deschisă, care permite tuturor consumatorilor să-și aleagă în mod liber furnizorii și tuturor furnizorilor să-și livreze în mod liber produsele consumatorilor."

4 Considerentul (8) al aceleiași directive menționează:

„Pentru realizarea pieței interne a gazelor naturale, accesul nediscriminatoriu la rețea al operatorilor rețelei de transport și distribuție este de o deosebită importanță. Un operator al rețelei de transport sau distribuție poate cuprinde una sau mai multe întreprinderi."

5 Considerentul (10) al directivei menționate precizează:

„Pentru a se asigura accesul eficient și nediscriminatoriu la rețea, este oportun ca rețelele de transport și distribuție să fie exploatate de entități distincte din punct de vedere juridic atunci când întreprinderile sunt integrate pe verticală. Comisia ar trebui să evalueze măsurile cu efect echivalent, elaborate de statele membre pentru a realiza acest obiectiv și, după caz, să înainteze propuneri de modificare a prezentei directive.

De asemenea, este oportun ca operatorii rețelelor de transport și distribuție să aibă drepturi efective de luare a deciziilor pentru activele care trebuie întreținute și exploatate și să dezvolte rețele atunci când activele respective sunt deținute și exploatate de întreprinderi integrate pe verticală.

Este important, cu toate acestea, să se facă distincția între această separare juridică și separarea dreptului de proprietate. Separarea juridică nu implică nicio modificare a proprietății activelor și nimic nu împiedică aplicarea unor condiții de încadrare în muncă similare sau identice în toate întreprinderile cu integrare pe verticală. Cu toate acestea, ar trebui asigurat un proces nediscriminatoriu de luare a deciziilor prin măsuri organizatorice privind independența factorilor de decizie responsabili."

6 Considerentul (18) al Directivei 2003/55 prevede:

„Consumatorii din sectorul gazelor naturale ar trebui să-și poată alege în mod liber furnizorul. Cu toate acestea, este necesar, de asemenea, să se adopte o abordare progresivă pentru realizarea pieței interne de gaze naturale, cu un termen precis, pentru ca întreprinderile să poată să se adapteze și să se asigure aplicarea măsurilor și a regimurilor adecvate pentru protejarea intereselor consumatorilor, astfel încât aceștia să aibă dreptul real și efectiv de a-și alege furnizorul."

7 Articolul 1 alineatul (1) din aceeași directivă specifică:

„Prezenta directivă stabilește normele comune privind transportul, distribuția, furnizarea și depozitarea gazelor naturale. Aceasta definește modalitățile de organizare și funcționare a sectorului gazelor naturale, de acces pe piață, precum și criteriile și procedurile aplicabile pentru acordarea de autorizații de transport, distribuție, furnizare și depozitare a gazelor naturale și exploatarea rețelelor."

8 Articolul 2 din Directiva 2003/55 prevede:

„În sensul prezentei directive:

[…]

5. «distribuție» înseamnă transportul gazelor naturale prin rețelele locale sau regionale de gazoducte, pentru a fi furnizate consumatorilor, dar neincluzând furnizarea;

[…]

7. «furnizare» înseamnă vânzarea, inclusiv revânzarea de gaze naturale, inclusiv GNL, către consumatori;

[…]

28. «consumatori eligibili» înseamnă consumatorii care sunt liberi să achiziționeze gaze de la furnizorul ales de ei, în sensul articolului 23 din prezenta directivă;

[…]”

9 Articolul 23 alineatul (1) din Directiva 2003/55 prevede:

„Statele membre se asigură că consumatorii eligibili sunt:

(a) până la 1 iulie 2004, consumatorii eligibili astfel cum prevede articolul 18 din Directiva 98/30/CE [a Parlamentului European și a Consiliului din 22 iunie 1998 privind normele comune pentru piața internă în sectorul gazelor naturale (JO L 204, p. 1)]. Statele membre publică în fiecare an, până la data de 31 ianuarie, criteriile de definire a acestor consumatori eligibili;

(b) de la 1 iulie 2004 cel târziu, toți consumatorii necasnici;

(c) de la 1 iulie 2007, toți consumatorii."

Dreptul național

10 Decretul legislativ nr. 164 din 23 mai 2000 de punere în aplicare a Directivei 98/30/CE privind normele comune pentru piața internă în sectorul gazelor naturale, în conformitate cu articolul 41 din Legea nr. 144 din 17 mai 1999 (decreto legislativo n. 164, attuazione della direttiva n. 98/30/CE recante norme comuni per il mercato interno del gas naturale, a norma dell'articolo 41 della legge 17 maggio 1999, n. 144) (GURI nr. 142 din 20 iunie 2000, p. 4, denumit în continuare „Decretul legislativ 164/2000"), prevede că activitatea de distribuție a gazelor naturale este, în principiu, o activitate de serviciu public atribuită de comune unor concesionari selectați exclusiv prin cerere de ofertă, pe o perioadă care nu poate depăși 12 ani.

11 Cu privire la concesiunile de distribuție a gazelor naturale în curs, care nu au fost atribuite prin licitație publică, articolul 15 alineatul 5 din Decretul legislativ 164/2000 prevede:

„Pentru activitatea de distribuție a gazelor, concesiunile existente la data intrării în vigoare a prezentului decret, precum și cele atribuite societăților care au rezultat în urma transformării operatorilor actuali sunt menținute până la termenul stabilit dacă acesta expiră înainte de sfârșitul perioadei tranzitorii prevăzute la alineatul 7. Concesiunile în curs pentru care nu s-a prevăzut un termen de încetare sau care expiră după perioada tranzitorie sunt menținute până la sfârșitul acestei perioade tranzitorii. […]"

12 Articolul 15 alineatul 7 din același decret legislativ prevede:

„Perioada tranzitorie prevăzută la alineatul 5 este de cinci ani, începând cu 31 decembrie 2000. Această durată poate fi prelungită, în condițiile de mai jos, până la limita:

a) de un an, în cazul în care, la cel puțin un an după încheierea celor cinci ani, se produce o fuziune a societăților care permite deservirea unei clientele totale egale cu cel puțin dublul clientelei deservite inițial de către cea mai importantă dintre societățile care fuzionează;

b) de doi ani, în cazul în care, înainte de expirarea termenul prevăzut la litera a), clientela deservită depășește o sută de mii de consumatori finali sau volumul de gaze distribuit depășește o sută de milioane de metri cubi pe an sau zona de activitate a întreprinderii cuprinde cel puțin întregul teritoriu al provinciei;

c) de doi ani, în cazul în care, înainte de expirarea termenului prevăzut la litera a), capitalul privat reprezintă cel puțin 40 % din capitalul social."

13 Articolul 15 alineatul 8 din Decretul legislativ 164/2000 prevede că, în cazul în care sunt îndeplinite mai multe dintre aceste condiții, anii care se adaugă perioadei tranzitorii pot fi cumulați.

14 Articolul 1 alineatul 69 din Legea nr. 239, prin care se reorganizează sectorul energetic și se deleagă guvernului sarcina de a restructura dispozițiile în vigoare în materia energiei (legge n. 239, riordino del settore energetico, nonché delega al Governo per il riassetto delle disposizioni vigenti in materia di energia), din 23 august 2004 (GURI nr. 215 din 13 septembrie 2004, p. 3), prevede:

„[…] Perioada tranzitorie prevăzută la articolul 15 alineatul 5 [din Decretul legislativ 164/2000] se încheie cel târziu la 31 decembrie 2007, sub rezerva posibilității oferite entității locale concedente de a proroga, în termen de șase luni de la intrarea în vigoare a prezentei legi, perioada tranzitorie cu un an dacă se stabilesc motive de interes public. […] Articolul 15 alineatul 8 din decretul legislativ menționat [164/2000] se abrogă."

15 Decretul-lege nr. 273 privind definirea și prelungirea termenelor, precum și dispozițiile urgente subsecvente (decreto-legge n. 273, definizione e proroga dei termini, nonché conseguenti disposizioni urgenti) din 30 decembrie 2005 (GURI nr. 303 din 30 decembrie 2005, p. 8), devenit lege după modificare prin Legea nr. 51 din 23 februarie (supliment ordinar la GURI nr. 49 din 28 februarie 2006, denumit în continuare „Decretul-lege 273/2005"), prevede la articolul 23 alineatul 1 că expirarea perioadei tranzitorii prevăzute la articolul 15 alineatul 5 din Decretul legislativ 164/2000, pe de o parte, este amânată până la 31 decembrie 2007 și, pe de altă parte, este de asemenea amânată până la 31 decembrie 2009, în cazul în care este îndeplinită cel puțin una dintre condițiile enunțate la articolul 15 alineatul 7 din decretul legislativ menționat.

Acțiunea principală și întrebările preliminare

16 ASM Brescia este concesionara serviciului public de distribuție a gazelor naturale pe teritoriul Comune di Rodengo Saiano în temeiul unei convenții încheiate la 27 februarie 1984, al cărei termen de încetare a fost stabilit inițial la 31 decembrie 2014. Printr-un act adițional, termenul de încetare a acestei concesiuni a fost stabilit la 31 decembrie 2029.

17 Prin Hotărârea nr. 19 din 19 iulie 2005 a Consiliului municipal, Comune di Rodengo Saiano a stabilit că termenul de încetare anticipată a concesiunii atribuite în favoarea ASM Brescia este 31 decembrie 2005, pentru a putea lansa o cerere de ofertă și pentru a desemna un nou operator pentru acest serviciu. Pe de altă parte, se recunoaște dreptul ASM Brescia la rambursarea valorii reziduale a amortizărilor, estimată pe baza unei expertize la 926 000 de euro.

18 Împotriva acestei hotărâri, ASM Brescia a formulat o acțiune la instanța de trimitere.

19 Ulterior a intrat în vigoare Decretul-lege 273/2005, care prevede la articolul 23 alineatul 1 că expirarea perioadei tranzitorii prevăzute la articolul 15 alineatul 5 din Decretul legislativ 164/2000 este amânată în mod automat de la 31 decembrie 2005 la 31 decembrie 2007, precum și că, în anumite condiții, expirarea perioadei este amânată în mod automat de la 31 decembrie 2007 la 31 decembrie 2009.

20 Având îndoieli cu privire la conformitatea acestui text cu dreptul comunitar, Tribunale amministrativo regionale per la Lombardia a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:

„1) Prorogarea automată și generalizată până la 31 decembrie 2007 a concesiunilor de distribuție a gazelor naturale în curs, atribuite inițial fără o procedură de licitație competitivă, este compatibilă cu articolele 43 CE, 49 CE și cu articolul 86 alineatul (1) CE, precum și cu principiile egalității de tratament, nediscriminării și transparenței?

2) Prorogările automate suplimentare până la 31 decembrie 2009 ale concesiunilor de distribuție a gazelor naturale în curs, atribuite inițial fără o procedură de licitație competitivă, în circumstanțele următoare:

a) în cazul în care concesionarul a realizat o fuziune juridică ce îi permite să deservească o clientelă dublă în raport cu clientela inițială a principalei societăți care a fuzionat;

b) în cazul în care concesionarul a dobândit o clientelă mai mare de 100 000 de consumatori finali, sau distribuie o cantitate de gaze mai mare de 100 de milioane de metri cubi pe an sau își exercită activitatea într-o zonă cel puțin egală cu teritoriul unei provincii;

c) în cazul în care cel puțin 40 % din capitalul social al concesionarului a fost transferat unor asociați privați,

sunt compatibile cu articolele 43 CE, 49 CE și cu articolul 86 alineatul (1) CE, precum și cu principiile egalității de tratament, nediscriminării și transparenței?

3) Prorogarea concesiunilor de distribuție a gazelor naturale în curs, atât în cazul descris la prima întrebare, precum și în cazurile descrise la a doua întrebare, este compatibilă cu considerentele (4), (8), (10) și (18) ale Directivei 2003/55/CE […], precum și cu articolul 23 alineatul (1) din aceeași directivă, cu articolul 10 CE și cu principiile caracterului rezonabil și proporționalității, având în vedere în special:

a) obligația impusă statelor [membre] de a îndeplini obiectivul de liberalizare a pieței gazelor naturale până la 1 iulie 2007;

b) interdicția impusă statelor [membre] de a adopta sau de a menține în vigoare norme naționale contrare liberalizării pieței gazelor naturale;

c) obligația impusă statelor [membre] de a prevedea, în perioada tranzitorie, un termen de încetare rezonabil și de a-l supune unor cerințe obiective?"

Cu privire la întrebările preliminare

Cu privire la admisibilitate

Observațiile prezentate Curții

21 ASM Brescia apreciază că întrebările adresate de instanța de trimitere sunt inadmisibile întrucât se întemeiază pe o analiză inexactă, potrivit căreia dreptul italian ar stabili o prorogare a duratei concesiunilor de distribuție a gazelor în discuție.

22 ASM Brescia arată că dreptul național aplicabil în acțiunea principală nu prevede prorogarea legală a acestor concesiuni, ci, dimpotrivă, impune încetarea anticipată a acestora atunci când sunt încheiate pe durată nedeterminată sau când termenul de încetare stabilit în contract este ulterior perioadei tranzitorii prevăzute la articolul 15 alineatul 5 din Decretul legislativ 164/2000.

23 Anigas – Associazione Nazionale Industriali del Gas – susține totodată că prima întrebare adresată de instanța de trimitere se întemeiază pe o premisă greșită în măsura în care reglementarea în discuție în acțiunea principală nu prevede o prorogare automată și generalizată a concesiunilor vizate, ci se limitează să amâne termenul de încetare anticipată a acestora.

Răspunsul Curții

24 Instanța de trimitere a solicitat Curții să se pronunțe cu privire la compatibilitatea cu dreptul comunitar a prorogării, prin articolul 23 din Decretul-lege 273/2005, a perioadei tranzitorii prevăzute la articolul 15 alineatul 5 din Decretul legislativ 164/2000.

25 În cadrul unei proceduri introduse în temeiul articolului 234 CE, Curtea nu este competentă să se pronunțe cu privire la compatibilitatea unei măsuri naționale cu dreptul comunitar (a se vedea în special Hotărârea din 11 iunie 1987, X, 14/86, Rec., p. 2545, punctul 15). Curtea poate extrage totuși din cuprinsul întrebărilor formulate de instanța națională, având în vedere informațiile prezentate de aceasta, elementele care necesită interpretarea dreptului comunitar pentru a-i permite instanței naționale să rezolve problema de drept cu care este sesizată (Hotărârea X, citată anterior, punctul 16).

26 Decizia de trimitere conține suficiente indicații de natură să răspundă acestor cerințe, întrucât instanța de trimitere a precizat că este necesară interpretarea articolelor 43 CE și 49 CE, a articolului 86 alineatul (1) CE, precum și a articolului 23 alineatul (1) din Directiva 2003/55 pentru a se pronunța cu privire la conformitatea cu dreptul comunitar a articolului 23 din Decretul-lege 273/2005 și a articolului 15 alineatele 5 și 7 din Decretul legislativ 164/2000.

27 Pe de altă parte, potrivit unei jurisprudențe constante, în cadrul cooperării dintre Curte și instanțele naționale instituite prin articolul 234 CE, numai instanța națională sesizată cu acțiunea principală și care trebuie să își asume responsabilitatea pentru hotărârea judecătorească ce urmează a fi pronunțată are competența să aprecieze, luând în considerare particularitățile cauzei, atât necesitatea unei hotărâri preliminare pentru a fi în măsură să pronunțe propria hotărâre, cât și pertinența întrebărilor pe care le adresează Curții. În consecință, întrucât întrebările adresate au ca obiect interpretarea dreptului comunitar, Curtea este, în principiu, obligată să se pronunțe (a se vedea în special Hotărârea din 10 mai 2001, Agorà și Excelsior, C-223/99 și C-260/99, Rec., p. I-3605, punctul 18).

28 Trebuie amintit totodată că nu este obligația Curții să se pronunțe cu privire la interpretarea sau la aplicabilitatea dispozițiilor naționale sau să stabilească faptele pertinente pentru soluționarea acțiunii principale. Într-adevăr, în cadrul repartizării competențelor între instanțele comunitare și cele naționale, Curtea trebuie să țină seama de situația de fapt și de contextul normativ în care se încadrează întrebarea adresată, astfel cum sunt definite în decizia de trimitere (a se vedea în special Hotărârea din 13 noiembrie 2003, Neri, C-153/02, Rec., p. I-13555, punctele 34 și 35).

29 Prin urmare, argumentul că întrebările preliminare ar fi inadmisibile întrucât s-ar întemeia pe o interpretare eronată a dreptului italian nu poate fi admis.

30 Rezultă că cererea de pronunțare a unei hotărâri preliminare este admisibilă.

Cu privire la fond

Cu privire la a treia întrebare

31 Prin intermediul celei de a treia întrebări, care trebuie examinată în primul rând, instanța de trimitere solicită, în esență, Curții să stabilească dacă articolul 10 CE, principiul proporționalității, articolul 23 alineatul (1) din Directiva 2003/55, precum și considerentele (4), (8), (10) și (18) ale acestei directive se opun unei reglementări precum cea în cauză în acțiunea principală, care prelungește în mod automat perioada tranzitorie la sfârșitul căreia intervine încetarea anticipată a unei concesiuni de distribuție a gazelor naturale, precum cea în cauză în acțiunea principală, atribuită fără o procedură de licitație competitivă.

— Observațiile prezentate Curții

32 ASM Brescia arată că nici Directiva 98/30, transpusă prin Decretul legislativ 164/2000, nici Directiva 2003/55 nu prevăd obligația de a scurta durata concesiunilor de distribuție a gazelor naturale care au fost atribuite fără licitație competitivă. Aceasta consideră că, prin urmare, în mod liber, legiuitorul național, pe de o parte, a decis că aceste concesiuni încetează înainte de termenul prevăzut în contract și, pe de altă parte, a stabilit în acest scop o perioadă tranzitorie și modalitățile de aplicare a acesteia.

33 Aceasta adaugă faptul că încetarea anticipată a concesiunilor vizate și lansarea ulterioară a procedurilor de cerere de ofertă pentru atribuirea unor noi concesiuni nu permit garantarea unui nivel mai ridicat al concurenței în distribuția gazelor naturale, întrucât orice distribuitor nou care intră pe piață poate, eventual, să favorizeze întreprinderea de vânzare conexă. Aceasta consideră că dificultatea amintită nu poate fi rezolvată decât prin respectarea obligațiilor de imparțialitate și de neutralitate ale operatorilor rețelelor de distribuție prevăzute în Directiva 2003/55, în special dreptul de acces al terților la rețeaua de distribuție, precum și prin separarea juridică, administrativă, funcțională și contabilă față de vânzătorii de gaze naturale care fac parte din aceeași întreprindere integrată pe verticală.

34 Și Comisia apreciază că Directiva 2003/55 nu prevede obligația de încetare anticipată a concesiunilor de distribuție a gazelor naturale atribuite cu încălcarea cerințelor comunitare.

35 Aceasta adaugă că, deși dispozițiile coroborate ale articolului 13 alineatul (1) și ale articolului 33 alineatul (2) din Directiva 2003/55 autorizează operatorul rețelei de distribuție a gazelor naturale să exercite și activitatea de furnizare de gaze până la 1 iulie 2007, acesta este totuși obligat, în temeiul articolului 12 alineatul (2) din această directivă, să trateze cu imparțialitate diverșii operatori de pe piața gazelor naturale.

36 Anigas subliniază că termenul final pentru liberalizarea pieței gazelor naturale, stabilit la 1 iulie 2007 prin articolul 23 alineatul (1) din Directiva 2003/55, impune statelor membre numai ca toți cumpărătorii de gaze să fie consumatori eligibili și consideră că această directivă nu impune rezilierea concesiunilor de distribuție a gazelor naturale care ar fi fost atribuite fără publicitate prealabilă.

— Răspunsul Curții

37 Atât din cuprinsul, cât și din economia Directivei 2003/55 rezultă că aceasta are ca obiectiv realizarea pieței interne în sectorul gazelor naturale. În acest scop, astfel cum prevede articolul 1 alineatul (1) prima teză din directivă, aceasta stabilește normele comune privind transportul, distribuția, furnizarea și depozitarea gazelor naturale.

38 Articolul 23 alineatul (1) din Directiva 2003/55 precizează calendarul privind liberalizarea furnizării gazelor naturale și prevede în special că statele membre trebuie să se asigure că, începând cu 1 iulie 2007, toți consumatorii sunt consumatori eligibili, mai precis au dreptul să își aleagă furnizorul.

39 Această dispoziție privește furnizarea gazelor naturale, și nu distribuția acestora. Prin urmare, nu poate fi dedusă din aceasta nicio obligație a statelor membre de a înceta contratele de distribuție atribuite în lipsa unei proceduri de licitație competitivă.

40 În plus, Directiva 2003/55 nu conține nicio dispoziție cu privire la concesiunile de distribuție a gazelor naturale în curs.

41 Prin urmare, trebuie să se răspundă la a treia întrebare că Directiva 2003/55 nu se opune ca o reglementare a unui stat membru, precum cea în cauză în acțiunea principală, să prevadă prelungirea, în condițiile pe care le stabilește, a perioadei tranzitorii la sfârșitul căreia trebuie să intervină încetarea anticipată a unei concesiuni de distribuție a gazelor naturale, precum cea în cauză în acțiunea principală. În aceste condiții, trebuie să se considere totodată că nici articolul 10 CE și nici principiul proporționalității nu se opun unei astfel de reglementări.

Cu privire la prima și la a doua întrebare

42 Prin intermediul primei și al celei de a doua întrebări, care trebuie examinate împreună, instanța de trimitere solicită, în esență, să se stabilească dacă articolele 43 CE și 49 CE, articolul 86 alineatul (1) CE, precum și principiile egalității de tratament, nediscriminării și transparenței se opun unei reglementări precum cea în cauză în acțiunea principală, care prevede prelungirea, în condițiile pe care le stabilește, a perioadei tranzitorii la sfârșitul căreia intervine încetarea anticipată a unei concesiuni de distribuție a gazelor naturale, precum cea în cauză în acțiunea principală.

— Observațiile prezentate Curții

43 ASM Brescia apreciază că rezilierea concesiunilor de distribuție a gazelor naturale, precum cea în cauză în acțiunea principală, este o măsură care poate fi decisă, în mod discreționar și autonom, de către legiuitorul național. Aceasta adaugă că măsura permite Republicii Italiene să se conformeze anticipat Directivei 2003/55, prin desemnarea unor noi concesionari ai serviciului public de distribuție a gazelor naturale.

44 ASM Brescia arată că stabilirea perioadei tranzitorii, la sfârșitul căreia intervine încetarea anticipată a concesiunilor în discuție, este menită să concilieze reali-

zarea acestui obiectiv de exercitare a concurenței în sectorului gazelor naturale cu necesitatea protecției încrederii legitime a titularilor concesiunilor în curs.

45 Aceeași societate amintește că statele membre trebuie să respecte principiul protecției încrederii legitime în exercitarea atribuțiilor care le revin pentru aplicarea directivelor comunitare (a se vedea în special Hotărârea din 26 aprilie 1988, Krücken, 316/86, Rec., p. 2213, punctul 22) și că, în cadrul reformei legislative a anumitor instituții sau regimuri juridice, protecția încrederii legitime a operatorilor economici face necesară instaurarea unor măsuri tranzitorii sau a unor perioade tranzitorii de adaptare, în lipsa unor interese publice imperative care s-ar opune acestora (a se vedea în special Hotărârea din 14 mai 1975, CNTA/Comisia, 74/74, Rec., p. 533, punctul 44).

46 ASM Brescia precizează că, până la intrarea în vigoare a Decretului legislativ 164/2000, dreptul italian nu impunea condiția publicității pentru atribuirea concesiunilor de distribuție a gazelor naturale și permitea, în plus, încheierea de concesiuni pe durată foarte mare.

47 Aceasta adaugă că, până la Comunicarea interpretativă a Comisiei privind acordarea de concesiuni în temeiul dreptului comunitar (JO 2000, C 121, p. 2), precum și până la pronunțarea Hotărârii din 7 decembrie 2000, Telaustria și Telefonadress (C-324/98, Rec., p. I-10745), dreptul comunitar nu conținea precizări în sensul că autorităților publice le-ar fi impuse anumite obligații de transparență și de publicitate pentru atribuirea concesiunilor serviciilor publice în temeiul dreptului comunitar.

48 ASM Brescia amintește apoi că, în realitate, Decretul-lege 273/2005 nu a făcut altceva decât să amâne cu doi ani termenul final al perioadei tranzitorii prevăzute la articolul 15 alineatul 5 din Decretul legislativ 164/2000, de la 31 decembrie 2005 la 31 decembrie 2007 și, în anumite condiții, de la 31 decembrie 2007 la 31 decembrie 2009. Aceasta consideră că o astfel de amânare are, în sine și prin efectele sale, o amploare limitată, având în vedere în special duratele contractuale reziduale adesea foarte lungi ale concesiunilor respective, și că amânarea nu afectează în mod

disproporționat echilibrul intereselor părților. Aceasta subliniază că, în orice caz, o astfel de prelungire constituie totodată o măsură discreționară.

49 În sfârșit, ASM Brescia amintește că acele concesiuni de distribuție a gazelor naturale care încetează înainte de sfârșitul perioadei tranzitorii nu sunt prelungite, că, sub imperiul Decretului legislativ 164/2000, termenul perioadei tranzitorii prevăzute la articolul 15 alineatul 5 din acest decret putea fi ulterior celui care a rezultat din aplicarea Decretului-lege 273/2005 și că adoptarea acestuia din urmă a permis consolidarea securității juridice prin clarificarea regimului juridic al perioadei tranzitorii menționate.

50 La rândul său, Comisia susține că acțiunea principală privește concesiunea unui serviciu public și că aceasta este supusă normelor fundamentale din Tratatul CE, mai ales articolelor 43 CE și 49 CE, precum și principiilor nediscriminării pe motiv de naționalitate și egalității de tratament între ofertanți, care presupun în special o obligație de transparență care permite autorității publice concedente să se asigure că aceste principii sunt respectate (Hotărârea din 6 aprilie 2006, ANAV, C-410/04, Rec., p. I-3303, punctul 21).

51 Potrivit Comisiei, Curtea a considerat că această obligație de transparență constă în garantarea, în favoarea oricărui potențial ofertant, a unui nivel de publicitate adecvat, care să permită exercitarea concurenței în domeniul concesiunii de servicii, precum și controlul imparțialității procedurilor de atribuire (a se vedea Hotărârea ANAV, citată anterior, punctul 21).

52 Comisia apreciază că nerezilierea unei concesiuni a unui serviciu public atribuit fără procedură de publicitate prealabilă este totodată contrară articolelor 43 CE și 49 CE, precum și principiilor nediscriminării, egalității de tratament și transparenței.

53 Aceasta adaugă că articolul 86 alineatul (1) CE se opune normelor, precum cele din acțiunea principală, care prevăd menținerea în vigoare a concesiunilor de servicii publice atribuite cu încălcarea cerințelor de publicitate impuse de dreptul comunitar.

54 La rândul său, Anigas adaugă că articolele 43 CE, 49 CE și articolul 86 alineatul (1) CE, precum și principiile egalității de tratament, nediscriminării și transparenței nu se opun prelungirii perioadei tranzitorii precum cea prevăzută prin reglementarea în cauză în acțiunea principală.

55 Potrivit acesteia, condițiile prevăzute la articolul 15 alineatul 7 din Decretul legislativ 164/2000, care permit prelungirea perioadei tranzitorii prevăzute la articolul 15 alineatul 5 din acest decret, se încadrează într-un ansamblu de măsuri care au ca obiect crearea unei piețe concurențiale în sectorul gazelor naturale.

56 Anigas consideră că respectarea principiului protecției încrederii legitime impune în orice caz ca încetarea anticipată a concesiunilor de distribuție a gazelor naturale, precum cea în cauză în acțiunea principală, să nu intervină decât la finalul unei perioade tranzitorii.

— Răspunsul Curții

57 O concesiune de servicii publice, precum cea în cauză în acțiunea principală, nu intră în domeniul de aplicare al directivelor privind diferite categorii de achiziții publice (a se vedea în special Hotărârea din 21 iulie 2005, Coname, C-231/03, Rec., p. I-7287, punctul 16).

58 Totuși, Curtea s-a pronunțat în sensul că, atunci când urmăresc atribuirea unei astfel de concesiuni, autoritățile publice sunt obligate să respecte normele fundamentale ale tratatului în general și principiul nediscriminării pe motiv de naționalitate în special (a se vedea în acest sens în special Hotărârea Telaustria și Telefonadress, citată anterior, punctul 60, Hotărârea Coname, citată anterior, punctul 16, Hotărârea din 13 octombrie 2005, Parking Brixen, C-458/03, Rec., p. I-8585, punctul 46, precum și Hotărârea ANAV, citată anterior, punctul 18).

59 Mai precis, în măsura în care un astfel de contract de concesiune prezintă un interes transfrontalier cert, atribuirea sa, în lipsa oricărei transparențe, unei întreprinderi situate în statul membru în a cărui jurisdicție se află autoritatea contractantă reprezintă o diferență de tratament în detrimentul întreprinderilor situate într-un alt stat membru care pot să fie interesate de acest contract (a se vedea în acest sens Hotărârea din 13 noiembrie 2007, Comisia/Irlanda, C-507/03, Rep., p. I-9777, punctul 30).

60 Cu excepția cazului în care este justificată de împrejurări obiective, o astfel de diferență de tratament, care, prin excluderea tuturor întreprinderilor situate într-un alt stat membru, acționează în principal în detrimentul acestora, constituie o discriminare indirectă pe motiv de naționalitate, interzisă în temeiul articolelor 43 CE și 49 CE (Hotărârea Comisia/Irlanda, citată anterior, punctul 31).

61 De altfel, articolul 86 alineatul (1) CE se opune ca statele membre să mențină în vigoare, în ceea ce privește întreprinderile publice și întreprinderile cărora le acordă drepturi speciale sau exclusive, o reglementare națională contrară articolelor 43 CE și 49 CE.

62 Or, pe de o parte, nu este exclus nicidecum ca, având în vedere criteriile stabilite de Curte, în special locul de executare și miza economică a acesteia, concesiunea în cauză în acțiunea principală să prezinte interes transfrontalier cert (a se vedea, prin analogie, Hotărârea din 15 mai 2008, SECAP și Santorso, C-147/06 și C-148/06, Rep., p. I-3565, punctul 31). Aceasta cu atât mai mult cu cât reglementarea națională se poate aplica fără vreo distincție tuturor concesiunilor.

63 Pe de altă parte, o reglementare precum cea în cauză în acțiunea principală, care are ca rezultat amânarea atribuirii unei noi concesiuni prin procedură publică, dă naștere, cel puțin în perioada acestei amânări, unei diferențe de tratament în detrimentul întreprinderilor care ar putea fi interesate de o astfel de concesiune și care sunt situate într-un alt stat membru decât cel în a cărui jurisdicție se află autoritatea contractantă.

64 Totuși, această diferență de tratament poate fi justificată prin împrejurări obiective, precum necesitatea de a respecta principiul securității juridice.

65 Acest principiu face parte din ordinea juridică comunitară (Hotărârea din 21 septembrie 2003, Deutsche Milchkontor și alții, 205/82-215/82, Rec., p. 2633, punctul 30) și se impune oricărei autorități naționale însărcinate cu aplicarea dreptului comunitar (a se vedea în acest sens Hotărârea din 27 septembrie 1979, Eridania-Zuccherifici nazionali și Società italiana per l'industria degli zuccheri, 230/78, Rec., p. 2749, punctul 31).

66 În această privință, într-un context precum cel în discuție în acțiunea principală, trebuie să se țină seama de trei serii de elemente.

67 În primul rând, Directiva 2003/55 nu prevede punerea în discuție a concesiunilor existente de distribuție a gazelor.

68 În al doilea rând, din decizia de trimitere rezultă că această concesiune atribuită în 1984 își va înceta efectul până în 2029. Astfel, rezilierea sa anticipată, în temeiul Decretului-lege 273/2005, care va avea ca efect atribuirea unei noi concesiuni de către Comune di Rodengo Saiano în condiții de concurență, este susceptibilă să răspundă în mai mare măsură respectării dreptului comunitar.

69 În al treilea rând, principiul securității juridice impune în special ca normele de drept să fie clare, precise și previzibile în privința efectelor lor, în special în cazul în care acestea pot avea efecte nefavorabile asupra indivizilor și asupra întreprinderilor (a se vedea în acest sens Hotărârea din 7 iunie 2005, VEMW și alții, C-17/03, Rec., p. I-4983, punctul 80 și jurisprudența citată).

70 Din acest punct de vedere, se impune constatarea că această concesiune care face obiectul acțiunii principale a fost atribuită în 1984, când Curtea încă nu se pronunțase în sensul că din dreptul comunitar primar rezultă că acele contracte care prezintă un interes transfrontalier cert ar putea fi supuse unor obligații de transparență în condițiile amintite la punctele 59 și 60 din prezenta hotărâre.

71 În aceste condiții și fără a fi necesar să se analizeze principiul protecției încrederii legitime, principiul securității juridice nu numai că permite, dar și impune ca rezilierea unei astfel de concesiuni să fie însoțită de o perioadă tranzitorie care să permită cocontractanților să înceteze raporturile contractuale în condiții acceptabile atât din punctul de vedere al exigențelor serviciului public, cât și din punct de vedere economic.

72 Este de competența instanței de trimitere să aprecieze dacă în special prelungirea perioadei tranzitorii realizată printr-o reglementare precum cea în cauză în acțiunea principală poate fi considerată necesară pentru respectarea principiului securității juridice.

73 Prin urmare, trebuie să se răspundă la prima și la a doua întrebare că articolele 43 CE, 49 CE și articolul 86 alineatul (1) CE nu se opun ca o reglementare a unui stat membru, precum cea în cauză în acțiunea principală, să prevadă prelungirea, în condițiile pe care le stabilește, a perioadei tranzitorii la sfârșitul căreia trebuie să intervină încetarea anticipată a unei concesiuni de distribuție a gazelor naturale, precum cea în cauză în acțiunea principală, în măsura în care această prelungire poate fi considerată necesară pentru a permite cocontractanților să înceteze raporturile contractuale în condiții acceptabile atât din punctul de vedere al exigențelor serviciului public, cât și din punct de vedere economic.

Cu privire la cheltuielile de judecată

74 Întrucât, în privința părților din acțiunea principală, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a doua) declară:

1) Directiva 2003/55/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 26 iunie 2003 privind normele comune pentru piața internă în sectorul gazelor naturale și de abrogare a Directivei 98/30/CE nu se opune ca o reglementare a unui stat membru, precum cea în cauză în acțiunea principală, să prevadă prelungirea, în condițiile pe care le stabilește, a perioadei tranzitorii la sfârșitul căreia trebuie să intervină încetarea anticipată a unei concesiuni de distribuție a gazelor naturale, precum cea în cauză în acțiunea principală. În aceste condiții, trebuie să se considere totodată că nici articolul 10 CE și nici principiul proporționalității nu se opun unei astfel de reglementări.

2) Articolele 43 CE, 49 CE și articolul 86 alineatul (1) CE nu se opun ca o reglementare a unui stat membru, precum cea în cauză în acțiunea principală, să prevadă prelungirea, în condițiile pe care le stabilește, a perioadei tranzitorii la sfârșitul căreia trebuie să intervină încetarea anticipată a unei concesiuni de distribuție a gazelor naturale, precum cea în cauză în acțiunea principală, în măsura în care această prelungire poate fi considerată necesară pentru a permite cocontractanților să înceteze raporturile contractuale în condiții acceptabile atât din punctul de vedere al exigențelor serviciului public, cât și din punct de vedere economic.

Semnături